

Talabalarni pedagogik salohiyatini oshirish, o'quvchilarini o'qishga qiziqitira olish qobiliyatini shakllantirish

Yuldasheva Ozoda Tashlanovna

Andijan davlat Universiteti „ Umumiy pedagogika “ kafedrası
o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6625794>

ARTICLE INFO

Received: 28th May 2022

Accepted: 02nd June 2022

Online: 08th June 2022

KEY WORDS

chet tili, innovatsion
texnologiya, texnologik
vositalar, zamonaviy
metodlar.

Qiziqish kuchli motivatsion jarayon bo'lib, u o'rganishga quvvat beradi, akademik va martaba yo'nalishini boshqaradi va akademik muvaffaqiyat uchun zarurdir. Qiziqish - bu ma'lum bir ob'ekt yoki mavzuga e'tibor va ta'sirning psixologik holati va vaqt o'tishi bilan qayta jalb qilish uchun doimiy moyillik. Ushbu ikkita ta'rifni birlashtirgan holda, qiziqishni rivojlantirishning to'rt bosqichli modeli qiziqishni rag'batlantiradigan va mavjud manfaatlardan kapitallashtiruvchi tadbirlarni boshqaradi. Qiziqishni kuchaytiruvchi to'rtta tadbirlar foydali ko'rinadi: diqqatni jalb qilish sozlamalari, individual qiziqish uyg'otadigan kontekstlar, muammoga asoslangan o'rganish va foydali qiymatni oshirish. Qiziqishni oshirish talabalar uchun yanada faolroq, g'ayratli va o'rganish tajribasiga hissa qo'shishi mumkin.

Kalit so'zlar: qiziqish, ta'lim, yutuqlar, motivatsiya, ijtimoiy-psixologik aralashuvlar, muammoga asoslangan

ABSTRACT

Ushbu maqolada yurtimizda xorijiy tillarni mukammal o'rgatish va o'rganish uchun zarur bo'lgan zamonaviy metodlar hamda ulardan keng foydalanishning ahamiyati yoritilgan.

ta'lim, shaxsiylashtirish, foydali qiymat, kutish qiymati, ta'lim siyosati .

Qiziqishni rag'batlantiradigan 4 ta aralashuvni, ularning ortidagi fanni va talabalar qiziqishini sinfda birinchi o'ringa qo'yadigan siyosatlarni kashf eting .

Kirish

Bu “cho'qqi sari poyga” yoki “birorta ham bola ortda qolmagan” yoki “har bir talaba muvaffaqiyatga erisha olmaydi” bo'ladimi, AQShning ta'lim siyosati o'quvchilarning ish faoliyatini oshirishga qaratilgan bo'lib, o'quvchilarning qiziqishlarini qo'llab-quvvatlashga kamroq e'tibor beradi. Shunga qaramay, talabalar akademik mavzuga qiziqish bildirganda, ular darsga borish, e'tibor berish, mashg'ul bo'lish, ko'proq kurslarni o'tash, shuningdek, ma'lumotni samarali qayta ishlash va oxir-oqibatda yaxshi ishlashga moyil bo'ladi (Hidi & Harackiewicz, 2000). O'rta maktab va kollejdagi ilmiy qiziqishlarini kashf etgan talabalar qoniqarli martaba uchun yaxshiroq tayyorlanadi. Qiziqish - bu o'rganishni faollashtiradigan va akademik

va martaba yo'nalishlarini boshqaradigan kuchli motivatsion jarayon (Renninger va Xidi, 2016).). Siyosatlar o'qituvchilarga ushbu motivatsiyani qo'llashda yordam berishi va shu bilan o'quvchilarning qiziqishini rivojlantirishga yordam berishi mumkinmi?

Qiziqishni aniqlash

Qiziqish atamasi ikki xil (ko'pincha birgalikda sodir bo'ladigan) tajribani tasvirlashi mumkin: shaxsning ob'ekt tomonidan o'ziga jalb etilishining bir lahzalik tajribasi, shuningdek, ob'ektning zavqli va yanada chuqurroq o'rganishga arziydigan uzoqroq tuyg'ulari. Demak, qiziqish - bu ma'lum bir lahzada boshdan kechiriladigan diqqat, harakat va ta'sirning kuchayishi bilan tavsiflangan psixologik holat (situatsion qiziqish), shuningdek, vaqt o'tishi bilan ma'lum bir ob'ekt yoki mavzu bilan qayta aloqa qilish uchun doimiy moyillik (individual qiziqish ; Hidi). & Renninger, 2006). Bu ikkilik nafaqat qiziqish tushunchasining boyligini ta'kidlabgina qolmay, balki qiziqishni aniq belgilashning murakkabligiga ham hissa qo'shadi. Vaziyatga bo'lgan qiziqish hissiyotlardan zavqlanish va hayajon kabi ta'sirchan fazilatlarini, diqqatni jamlash va idrok etilgan qiymat kabi kognitiv fazilatlarini birlashtiradi, bularning barchasi vaziyatning xususiyatlaridan kelib chiqadi (Hidi & Renninger, 2006). Misol uchun, talaba tsunami haqida qiziqarli ma'ruzadan zavqlanishi, ularning kuchiga hayratga tushishi, darsda ko'proq ishtirok etishi va mavzuning shaxsiy ahamiyatini qadrlashi mumkin. Shunday qilib, qiziqish holatida bo'lish, ta'sirchan reaksiyalar, idrok etilgan qiymat va kognitiv faoliyatning bir-biriga bog'liqligini va diqqat va o'rganishning qiyinchiliksiz his qilishini anglatadi (Ainley, 2006 ; Dewey,

1913);Hidi, 2006). Vaziyatga qiziqish o'z-o'zini tartibga solish, vazifani bajarish va qat'iylik bilan bog'liq (Sansone & Thoman, 2005 ; Smith, Wagaman, & Handley, 2009 ; Thoman, Smith, & Silvia, 2011).

Vaziyatga bo'lgan qiziqishni boshdan kechirish diqqat va faollikni oshirish orqali bevosita o'rganishga yordam beradi. San'at tarixi darsida Mone rasmini birinchi marta ko'rgan o'quvchi yorqin ranglar va g'ayrioddiy cho'tka urishlariga maftun bo'lishi mumkin va buning natijasida ko'proq e'tibor berib, yanada chuqurroq shug'ullanadi. Agar bu qiziqish individual qiziqishga aylansa, talaba ko'proq vaqt davomida material bilan qaytadan shug'ullanadi va mavzuni yanada chuqurroq o'rganadi (Harackiewicz, Durik, Barron, Linnenbrink-Garcia, & Tauer, 2008). Shu sababli, qiziqish ta'lim muvaffaqiyatining an'anaviy o'lchovlarini, shu jumladan kelajakdagi kursni o'tash va ishlashni bashorat qiladi.

Individual qiziqish odamlarning muayyan kontentga bo'lgan barqaror afzalliklarini ta'kidlaydi. Bu erda qiziqishning bevosita tajribasi turli vaziyatlarda muayyan mavzu yoki faoliyatdan zavqlanish va qadrlash uchun yaxshi rivojlangan shaxsiy imtiyozni aks ettiradi. Demak, shaxsiy manfaat muayyan vaziyatlarda faollashgan barqaror, asosiy moyillikdir. Masalan, geofizikaga qiziquvchi talabalar tsunami bo'yicha ma'ruza paytida ma'ruza qiziqarli bo'ladimi yoki yo'qmi, ayniqsa qiziqish holatida bo'lishi mumkin, chunki ularning qiziqishi yanada rivojlangan va vaziyat omillariga kamroq bog'liqdir.

Qanday qilib vaziyatga bog'liq qiziqish shaxsiy manfaatga aylanadi

Qiziqishni rivojlantirishning to'rt bosqichli modeli (Hidi & Renninger, 2006 ; Renninger & Hidi, 2016) .) ushbu ikki

nuqtai nazarni va ularning rivojlanishini birlashtiradi: Muayyan vaziyatlar qiziqishni keltirib chiqaradi, ular keyinchalik vaziyatlar bo'ylab rivojlanishi va vaqt o'tishi bilan yanada mustahkamroq bo'lishi mumkin. Birinchidan, atrof-muhitning xususiyatlari (masalan, yangilik, noaniqlik, ajablanib) odamning e'tiborini tortadi. Agar topshiriqlar mazmunli va qiziqarli bo'lib ko'rinsa (ya'ni, talaba vazifani qimmatli yoki zavqli deb bilsa) bu vaziyatga bo'lgan qiziqish, bitta vaziyatdan tashqari uzoq davom etishi mumkin. Vaqt o'tishi bilan, qo'zg'atilgan va saqlanib qolgan situatsion qiziqishning takroriy tajribalari paydo bo'ladigan individual qiziqishga aylanishi mumkin, shuning uchun shaxs ob'ekt bilan qayta aloqa qilish imkoniyatlarini qidiradi. Masalan, Agar dastlab Monet rasmiga qiziqib qolgan talaba ham o'qituvchining impressionistlar harakati haqidagi ma'ruzasidan zavqlansa va keyin stomatolog kabinetida namoyish etilgan Monet reproduksiyalariga e'tibor bersa va ularni qadrlasa, talaba Google Monetning rasmlarini ko'rishga qaror qilishi va uning tarjimai holini kutubxonadan buyurtma qilishi mumkin. Nihoyat, bu paydo bo'lgan individual qiziqish o'z-o'zini ta'minlaydigan, yaxshi rivojlangan, individual qiziqishga aylanishi mumkin (masalan, talaba san'at muzeylariga va san'at tarixi bo'yicha mutaxassisliklarga tashrif buyurishi).

Ushbu bosqichlardan o'tish shaxsiy manfaatlarga intilishlarini qo'llab-quvvatlaydigan muhitni talab qiladi. Masalan, maktabning san'at muzeyiga sayohati o'qituvchining san'atga bo'lgan qiziqishini oshirishi mumkin. Shaxslar rivojlanishning ushbu bosqichlarini bosib o'tgan sari, ularning qiziqish ob'ekti bilan aloqasi yanada barqaror va

umumlashtiriladi. Qiziqishning rivojlanishi muayyan vaziyatda boshlanadi, ammo bu manfaatlar yaxshi rivojlangan vaqtga kelib, shaxslar ongli ravishda tanlov qiladilar va o'z manfaatlarini avtonom tarzda amalga oshiradilar (Renninger & Hidi, 2016). Darhaqiqat, ushbu to'rt bosqichda qiziqish chuqurlashgani sayin, odamlar o'zlarining muhim bir qismi sifatida o'zlarining qiziqishlarini tobora ko'proq anglaydilar (masalan, o'zlarini Monet ishqi bozolari deb hisoblash).

Qiziqishni rivojlantirishning to'rt bosqichli modeli o'qitish amaliyotiga ta'sir qiladi. Birinchidan, model qiziqish asta-sekin o'sib borishini va tashqi yordam (masalan, qiziqarli ma'ruzalar, maktab sayohatlari) qiziqishni kuchaytirishi mumkinligini ta'kidlaydi. Bu, shuningdek, tashqi ko'maksiz qiziqish harakatsiz qolishi yoki hatto tark etilishi mumkinligini anglatadi. Ikkinchidan, model qiziqishning rivojlanishining turli bosqichlarida bo'lgan talabalar har xil turdagi tashqi yordamdan foydalanishlari mumkinligini ko'rsatadi. Talabalar mavzu bilan tanish bo'lmaganda, o'qituvchilar ularning e'tiborini tortadigan muhit yaratishlari mumkin (masalan, kimyo darsini kimyoviy reaksiyani namoyish qilish bilan boshlash). Talabalar vaziyatga oldindan qiziqish bilan kirishganda, O'qituvchilar mavzu bo'yicha o'z bilimlarini kengaytirish va uning qabul qilingan qiymatini mustahkamlash uchun aralashuvlar orqali ushbu qiziqishlarni saqlab qolishlari mumkin. Shunday qilib, o'qituvchilar dastlabki ikki bosqichda o'qituvchilarning yangi qiziqishlarini rivojlantirishni rag'batlantirishlari mumkin (qo'zg'atilgan va saqlanib qolgan vaziyatga qiziqish), ikkinchi ikki bosqichda (rivojlanayotgan va yaxshi rivojlangan individual qiziqish) talabalarning

qiziqishlarini saqlab turishi yoki kuchaytirishi mumkin. Bunda o'qituvchilar o'quvchilarning motivatsiyasi va muvaffaqiyatini oshirishi mumkin.

Motivatsiyani oshirishga qaratilgan tadbirlar

Qiziqishni rivojlantirish odatiy o'quv vaziyati uchun keyinroq o'ylanmasligi kerak: Qiziqish akademik muvaffaqiyat uchun juda muhimdir. Talabalarning qiziqishini rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar har qanday ta'lim kontekstida muhim, lekin ko'pchilik talabalarga dastlab qiziq bo'lmaydigan yoki vaqt o'tishi bilan qiziqish odatda pasayadigan sohalarda eng zarur bo'lishi mumkin. Misol uchun, o'rta maktab va o'rta maktabda o'quvchilarning ilmiy qiziqishlari, xususan, fan, texnologiya, muhandislik va matematika (STEM) fanlari bo'yicha pasayadi (Brophy, 2008; Eccles va boshqalar, 1993).

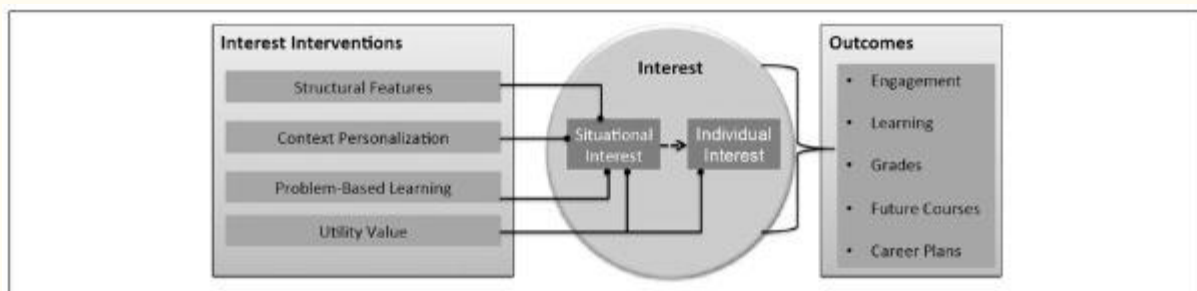
Hech qanday motivatsion aralashuv yo'q va bir turdagi talaba yoki sinf konteksti uchun

ishlaydigan narsa umumlashtirilmasligi mumkin (bu nuqtaga keyinroq qaytamiz). Shu bilan birga, qiziqish nazariyasi ikki aralashuv yondashuvini bildiradi:

1. Vaziyatga bo'lgan qiziqishni qo'zg'atish va qo'llab-quvvatlash: Barcha o'quvchilarning diqqatini va faolligini rag'batlantirish uchun tizimli xususiyatlardan (ya'ni, muammolar, qiyinchiliklar, ajablanib) foydalanadigan tadbirlarni taqdim eting.

2. Rivojlanayotgan va yaxshi rivojlangan individual qiziqishlarga asoslang: O'quv mavzularini mavjud qiziqishlar bilan bog'lashni osonlashtiradigan mazmun va akademik vazifalarni taqdim eting.

Sifatida 1-rasm Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, ushbu aralashuvlar muhim ta'lim natijalariga ta'sir qilishi kutilayotgan motivatsion jarayonlarga qaratilgan va o'quvchining qiziqishlarini rivojlantirish bosqichini hisobga oladi.

1-rasm

Intervensiyalar qiziqishning rivojlanishiga va keyingi ta'lim natijalariga qanday yordam berishini ko'rsatadigan kontseptual model.

Talabalarning situatsion qiziqishlarini uyg'otish: tuzilmaviy xususiyatlar

Qiziqishni uyg'otish usullaridan biri o'quv faoliyatini o'quvchilar e'tiborini tortadigan tarzda tuzishdir. [Dyui \(1913\)](#) ta'lim faoliyati shaxsning bevosita ehtiyojlarini uyg'otishi va qo'zg'atishi kerak, deb ta'kidladi. [Berlyne \(1970\)](#) diqqat va

hayajonga ta'sir qiluvchi kollativ o'zgaruvchilar deb ataladigan bir qator vazifa xususiyatlarini aniqladi. Bir qator tadqiqotlarda u vizual stimullarning yangiligi, murakkabligi, hayratlanarliligi va nomuvofiqligini o'zgartirdi va bu kollativ o'zgaruvchilarning har biri diqqatni, qo'zg'lishni va qiziqishni oshirishini aniqladi. Kengroq qilib aytganda, bu tamoyillar [Renninger va Xidi \(2016\) ta'lim kontekstlariga situatsion qiziqishni](#)

[oshirishga qaratilgan ko'plab tadbirlar asosida yotadi.](#) "qiziqish uchun tetikler" deb nomlanadi. Misol uchun, turli omillar kollej biologiya darsida amaliy mashg'ulotlar, yangilik, ajablanib va guruh ishi ([Palmer, 2009](#)) kabi situatsion qiziqishni uyg'otdi. Shunga o'xshash omillar to'qqizinchi sinf biologiya darslarida muhim edi, bu erda yangilik eng muhim ekanligini isbotladi, lekin tanlov, jismoniy faollik va ijtimoiy ishtirok ham tetiklar edi.

References:

1. Ainley M. Ta'lim bilan bog'lanish: qiziqish jarayonlarida motivatsiya, ta'sir va bilish. *Pedagogik psixologik tahlil*. 2006; 18 :391–405. doi: 10.1007/s10648-006-9033-0. [CrossRef] [Google Scholar]
2. Belland BR, Kim C, Hannafin MJ. Motivatsiya va idrokni yaxshilaydigan iskalalarni loyihalash uchun asos. *Pedagogik psixolog*. 2013 yil; 48 :243–270. doi: 10.1080/00461520.2013.838920. [PMC bepul maqola] [PubMed] [CrossRef] [Google Scholar]
3. Berlin DE. Yangilik, murakkablik va hedonik qiymat. *Idrok va psixofizika*. 1970; 8 :279–286. doi: 10.3758/BF03212593. [CrossRef] [Google Scholar]
4. Brophy J. O'quvchilarda maktabda o'qitiladigan narsalarni qadrlashni rivojlantirish. *Pedagogik psixolog*. 2008; 43 :132–141. doi: 10.1080/00461520701756511. [CrossRef] [Google Scholar]
5. Brown ER, Smith JL, Thoman DB, Allen JM, Muragishi G. skameykadan yotoq yoniga: Talabalarining biotibbiyot fanini motivatsiyasini oshirish uchun kommunal foydali qiymat aralashuvi. *Pedagogik psixologiya jurnali*. 2015; 107 :1116–1135. doi: 10.1037/edu0000033. [PMC bepul maqola] [PubMed] [CrossRef] [Google Scholar]
6. Konserva EA, Harackiewicz JM. Uni o'rgating, va'z qilmang: to'g'ridan-to'g'ri uzatiladigan va o'z-o'zidan yaratilgan foydali-qiymatli ma'lumotlarning differentsial ta'siri. *Motivatsiya ilmi*. 2015; 1 :47–71. doi: 10.1037/mot0000015. [PMC bepul maqola] [PubMed] [CrossRef] [Google Scholar]
7. Kollinz A, Halverson R. Texnologiya asrida ta'limni qayta ko'rib chiqish: Amerikada raqamli inqilob va maktab. *Nyu-York, Nyu-York: O'qituvchilar kolleji matbuoti*; 2009. [Google Scholar]
8. Kordova DI, Lepper MR. Ichki motivatsiya va o'rganish jarayoni: kontekstualashtirish, shaxsiylashtirish va tanlashning foydali ta'siri. *Shaxsiyat va ijtimoiy psixologiya jurnali*. 1996 yil; 88 :715–730. doi: 10.1037/0022-0663.88.4.715. [CrossRef] [Google Scholar]